

Izvirni znanstveni članek Original scientific paper (1.01)
Besedilo prejeto Received: 8. 6. 2021; Sprejeto Accepted: 16. 6. 2021
UDK UDC: 28-23-28
28-23:025.4.01:81'271.1(=163.6)
DOI: 10.34291/Edinost/76/02/Osredkar
© 2021 Osredkar & Krajnc CC BY 4.0

Mari Jože Osredkar, Aljaž Kranjc

Islamski viri ter navajanje Korana in hadisov v slovenskem jeziku¹

Islamic Sources and Quotation of the Quran and Hadiths in Slovene Language

Izvleček: Članek predstavi Koran in *hadise* kot dva vira za islamski verski nauk in se osredotoči na problem, s katerim se srečujejo slovenski teologi in religiologi pri znanstvenem obravnavanju besedil islamskih virov. Doslej namreč ni bilo pravil za navajanje citatov iz teh dveh virov v znanstvenih delih. Avtorja prispevka v dogovoru in soglasju s prof. Grabusom, ki je najvišja avtoriteta za islamski nauk v Sloveniji, predstavljata pravila za prečrkovanje in domačenje arabščine v slovenščino in za navajanje Korana in *hadisov*. Članek postavlja temelje za znanstvene obravnave islamskih virov v slovenskem jeziku.

Ključne besede: islamski viri, Koran, *hadisi*, navajanje, prečrkovanje arabščine

Abstract: *The article presents the Quran and hadiths as two sources for Islamic religious teachings and also introduces the translations of these two sources into the Slovene language. The article then focuses on the problems brought upon Slovenian theologians and religious scholars in their scientific treatment: so far, there have been no rules for quoting from the Quran and hadiths sources in scientific works. The authors of the article, in agreement with and consent of prof. Grabus, who is the highest authority on Islamic teaching in Slovenia, present the rules for transliterating and domesticating Arabic into Slovene and for quoting the Quran and hadiths. This article grounds the rules for the scientific discussions of Islamic sources in Slovenian.*

Keywords: *Islamic sources, Quran, Hadiths, Quotation, Transliteration of Arabic*

1 Članek je nastal v okviru raziskovalnih programov *Judovsko-krščanski viri in razsežnosti pravičnosti* (P6-0262) ter *Etično-religiozni temelji in perspektive družbe ter religiologija v kontekstu sodobne edukacije in nasilje* (P6-0269), ki ju je finančno podprla Javna agencija za raziskovalno dejavnost Republike Slovenije (ARRS).

Uvod

Navajanje Svetega pisma je v slovenskem jeziku, hvala Bogu, urejeno in dogovorjeno. Pri citiranju islamskih virov pa v slovenskem kulturnem prostoru naletimo na zadrego. Doslej ni bilo dogovorjenih pravil, kako navajati reference iz Korana in *hadisov*. V večjih svetovnih jezikih so se religiozologi že dogovorili za pravila, ki urejajo navajanje islamskih virov. Vendar so ta pravila različna. Slovenski avtorji torej uporabljajo pravila iz tujih jezikov, v katerih prebirajo znanstveno literaturo o islamu. Posledično lahko v slovenskih znanstvenih publikacijah zasledimo veliko pestrost načinov navajanja referenc, in ta neenotnost je moteča. Ker so Koran in *hadisi* napisani v arabskem jeziku, je zaznati tudi pestrost prečrkovanja in domačenja arabščine. Zato je Mari Jože Osredkar, eden od avtorjev tega besedila, spomladi 2016 prosil muftija Islamske skupnosti v Republiki Sloveniji dr. Nedžada Grabusa, ki je hkrati tudi profesor na islamski teološki fakulteti v Sarajevu, da se dogovorita za poenotenje navajanja citatov iz Korana. Ravno tako sta se kasneje dogovorila za navajanje *hadisov* in za prečrkovanje in domačenje arabščine. V prispevku bomo najprej predstavili, kakšno mesto imajo islamski viri v islamskem verovanju in dogovorjen način prečrkovanja in domačenja arabskega jezika v slovenščino. Nato bomo predstavili Koran in *hadise*, njihove prevode v slovenski jezik ter dogovorjen način navajanja obeh virov, ki ga bomo uporabljali v slovenskih verskih, strokovnih in znanstvenih besedilih.

1 Vera v svete knjige

Islamski verski nauk se imenuje *imán*, kar dobesedno pomeni priznavanje verskih resnic. Če primerjamo katoliško in islamsko dogmatiko, bomo hitro ugotovili, da je islamska veliko preprostejša. Vsebuje šest verskih resnic. Musliman veruje v – oz. priznava – enega Boga, angele, svete knjige, Božje poslance, sodni dan in Božjo voljo. Musliman hitro pove, v kaj veruje, in z lahkoto tudi razloži verske resnice. Poleg izraza *imán* pa islam pozna sorodno besedo *din*. *Imán* običajno prevajamo z izrazom vera, *din* pa z besedo religija. Vendar se pomensko prevoda ne pokrivata popolnoma in arabskih besed tudi ni mogoče omejiti na zahodno, s krščanstvom pogojeno in določeno razumevanje teh dveh izrazov.

Imán je v bistvu sprejemanje razodetih resnic v človekovi notranjosti in njihovo izpovedovanje z besedo. »Vernik (*mu`min*) je tisti, ki pričuje o predmetu vere. Pa tudi Bog pričuje o samem sebi, zato je *al-mu`min* eno najlepših imen za Alaha. *Allāh al-mu`min* pomeni to, da Alah pričuje o svoji resničnosti, o samem sebi: Jaz sam sem resnično Bog. Ni Boga razen mene samega (K 20, 14).« (Gardet 2002, 32–33) Izpovedovanje vere v Alaha se imenuje šahada in je prva dolžnost vsakega muslimana. Musliman postaneš, ko izpoveš vero v enega Boga in Mohameda, njegovega preroka. Toda kdor ostane le pri izpovedovanju vere, je sekularizirani vernik. Pravi musliman se odloči za uresničevanje razodetja, ki ga sprejema v vsakdanjem življenju. To pa se imenuje *din*. Medtem ko je *imán* notranje sprejemanje razodetih resnic, je *din* celovitost izpovedovanja vere v dejanjih. *Din* so torej dejanja, bodisi bogoslužna bodisi vsakdanje dolžnosti, ki jih islam zapoveduje. Vse, kar ni *din*, česar ni v koranskem razodetju, je posvetno, človeško. »Za specifično muslimansko misel bo pojem islama imel dvojen pomen: islam kot opravljanje božjih predpisov, ki je eden od elementov *dina*, in islam kot skupnost, *uma*, ki vsebuje po eni strani *din* (pokorščino šariji), po drugi pa politično oblast (*dawla*).« (Gardet 2002, 32) Kompleksnost odnosa med *dinom* in *dawlo* nam pomaga razumeti radikalnost mnogih islamskih vernikov v današnjem svetu oz. njihovo željo po vrnitvi h koreninam. Njihova vera temelji na Koranu, ki je temelj islamskega življenja.

V našem prispevku se omejujemo na tretjo versko resnico, na kateri temelji tako *imán* kot *din*, to je vera v svete knjige. Ta je namreč zelo pomembna, saj je v svetih knjigah zapisano vse tisto, česar se morajo muslimani držati pri svojem verovanju in pri samem prakticiranju vere. Glasi se: »Verujem v Božje knjige, v njih so modre besede in resnice enega Boga, ki nas vodi k večni sreči.« Izraz »Božja knjiga« se nanaša samo na Koran, medtem ko izraz »Božje knjige« vključujejo poleg Korana tudi Tevrat (Postava ali Tora), Zabur (Psalmi) in Indžil (Evangeliji). Islamsko verovanje namreč uči, da je Bog štirikrat razodel knjige. Najprej Judom, ki so razodetje zapisali v *Tevrat* (Toro).² Drugič se je Bog razodel judovskemu kralju Davidu, ki je razodete besede zapisal v Psalmih. Islamska tradicija jih imenuje Knjiga *Zabur*. Tretjič se je Bog razodel Jezusu Kristusu, ki ga muslimani kličejo

2 V Koranu je Tora omenjena kar 18-krat.

Isa in Evangelije poimenujejo *Indžil*.³ Četrtrič pa se je Bog razodel preroku Mohamedu, in to dokončno razodetje je zapisano v Koranu. Po islamskem prepričanju so Judje in kristjani Božje razodetje popačili, kljub temu pa jih muslimani priznavajo za »Ljudstvi knjige« (K 2, 286; 3, 3-4; 3, 48; 3, 119; 5, 46-47; 5, 68; 6, 154; 7, 157; 9, 111; 11, 17; 11, 100; 13, 38; 17, 4; 17, 55; 21, 48; 21, 105; 22, 67; 25, 35; 28, 43; 32, 23; 40, 53-54; 46, 12; 53, 36-37; 57, 27; 61, 6; 62, 5). Islam sprejema iz judovskih in krščanskih knjig vse, kar ni v navzkrižju z učenjem Korana, v katerem se, po islamskem nauku, skriva dopolnitev vseh prejšnjih razodetij. Koran je napisan v arabskem jeziku, in muslimani samo v arabskem besedilu prepoznajo Božje razodetje. Prav tako so v arabščini napisani *hadisi*. Zato so molitve in bogoslužna besedila v arabščini, in znanstveno obravnavanje svetih spisov se mora nanašati na izvirne arabske izraze. Slovenska znanstvena besedila, ki navajajo islamske vire, uporabljajo prečrkovanje in domačenje, ker večina religiologov v Sloveniji ni sposobna brati arabske pisave.

2 Prečrkovanje in domačenje arabščine

Pri prečrkovanju ali transliteraciji⁴ arabščine v slovenščino se bomo naslonili na anglosaški sistem. Z dogovorjenimi latiničnimi znaki bomo predstavili arabska znakovna znamenja in črke. Vsakemu arabskemu soglasniku (*ḥarf*, mn. *ḥurūf*) ter samoglasniku (*ḥaraka*, mn. *ḥarakāt*) pripada točno določen latinični znak. Konsistenten način prečrkovanja omogoča, da lahko kdorkoli latinično ustreznico arabske besede brez težav prečrkuje nazaj v primarni znakovni sistem arabskega jezika. Pri prečrkovanju so prečrkovane besede praviloma pisane poševno, da se slogovno ločijo od preostalega besedila. Izjema so lastna imena, ki jih običajno pišemo pokončno. V nadaljevanju predstavljeni sistem prečrkovanja, ki ga bomo odslej uporabljali tudi v slovenščini, je narejen na podlagi sodobnih znanstvenih praks na anglosaškem področju preučevanja arabskega jezika in kulture.

3 Čeprav v Koranu ne najdemo omembe imen evangelistov, je 12-krat govor o evangelijih, ki so spoštovani, saj jih imenuje Sveta knjiga.

4 *Slovenski Pravopis* uporablja izraza *prečrkovanje* ter *domačenje*. Nelatinične pisave prečrkujemo v latinico (§ 216), kar pomeni, da vsaki črki ustreza točno določena *latinična ustreznica*. Pri domačenju v slovenskem jeziku izrazimo *foneme* določene besede. Načeloma lahko podomačimo vse tuje jezike, prečrkujemo pa lahko samo tiste, ki uporabljajo nelatinične pisave. S tujko prečrkovanju pravimo »transliteracija«, domačenju pa »transkripcija«.

Pri domačenju ali transkripciji arabščine želimo arabske foneme zapisati s slovensko abecedo oz. s slovenskim znakovnim sistemom. Osnovno pravilo, ki se ga držimo pri podomačenju, je, da skušamo izgovarjavo (foneme) določene arabske besede predstaviti s črkami in znaki slovenske abecede. V preglednicah v nadaljevanju podajamo podomačenje posameznih soglasnikov in samoglasnikov. Pri podomačenju arabščine ne ločujemo med samoglasniki in dolgimi samoglasniki. Če je slovenska ustreznica dvozložna, označimo tudi mesto naglasa (glej primere v nadaljevanju). Če imamo v slovenščini že na voljo standardno podomačenko, jo lahko uporabimo. Tako zapišemo »Koran«⁵ namesto »Kurán«, »Alah«⁶ namesto »Alláh« ter »Mohamed«⁷ namesto »Muhámmad«. V nadaljevanju predstavljamo tri preglednice. Prva predstavlja prečrkovanje in podomačenje arabskih soglasnikov, druga zgolj prečrkovanje in domačenje samoglasnikov (*ḥarakāt*) in dolgih samoglasnikov, tretja pa prečrkovanje nekaterih drugih znakovnih znamenj.

5 Muslimani ime Knjige islamskega Božjega razodetja v slovenskih besedilih pišejo kot Kuran. Zato dopuščamo tudi uporabo takega zapisovanja islamske svete knjige.

6 Muslimani v slovenskih besedilih pišejo besedo Allah z dvema l; zato dopuščamo tudi to možnost.

7 V Sloveniji je mnogo oseb, ki imajo Muḥammad kot lastno ime vpisano tudi v osebnih dokumentih. Po vsej verjetnosti bo moral tudi slovenski pravopis sprejeti več različic Prerokovega imena v slovenskih besedilih. Tudi pesnik Anton Aškerc je v svojih besedilih uporabljal arabsko obliko Prerokovega imena.

Ime soglasnika	Samo-stojni položaj	Začetni	Srednji	Končni	Pre-črkovanje	Izgovorjava	Domačenje
alif	ا	ا	ا	ا	a	a, /	a
bā'	ب	ب	ب	ب	b	b (<i>bor</i>)	b
tā'	ت	ت	ت	ت	t	t (<i>topol</i>)	t
tā'	ث	ث	ث	ث	t̤	th (angl. <i>think</i>)	s, t
ġīm	ج	ج	ج	ج	ġ	Dž (<i>džezva</i>)	dž
hā'	ح	ح	ح	ح	h	h (<i>s pridihom</i>)	h
hā'	خ	خ	خ	خ	h	h (<i>nem. Bach</i>)	h
dāl	د	د	د	د	d	d (<i>drevo</i>)	d
dāl	ذ	ذ	ذ	ذ	d̤	dz	d
rā'	ر	ر	ر	ر	r	r (<i>rob</i>)	r
zāy	ز	ز	ز	ز	z	z (<i>zob</i>)	z
sīn	س	س	س	س	s	s (<i>slon</i>)	s
šīn	ش	ش	ش	ش	sh/š	š (<i>šola</i>)	š
ṣād	ص	ص	ص	ص	ṣ	s (<i>poudarjen</i>)	s
dād	ض	ض	ض	ض	d̤	d (<i>poudarjen</i>)	d
tā'	ط	ط	ط	ط	t̤	t (<i>poudarjen</i>)	t
zā'	ظ	ظ	ظ	ظ	z̤	dz (<i>poudarjen</i>)	s
'ayn	ع	ع	ع	ع	'	ʕ (IPA) ⁸	/
ġayn	غ	غ	غ	غ	ġ	≈ gr (<i>fr. grand</i>)	g
fā'	ف	ف	ف	ف	f	f (<i>film</i>)	f
qāf	ق	ق	ق	ق	q	k (<i>poudarjen</i>)	k
kāf	ك	ك	ك	ك	k	k (<i>kolo</i>)	k
lām	ل	ل	ل	ل	l	l (<i>les</i>)	l
mīm	م	م	م	م	m	m (<i>med</i>)	m
nūn	ن	ن	ن	ن	n	n (<i>noj</i>)	n
hā'	ه	ه	ه	ه	h	h (<i>hrib</i>)	h
wāw	و	و	و	و	w	≈ v (angl. <i>word</i>)	v, u
yā'	ي	ي	ي	ي	y	j (<i>jama</i>)	j, i
hamza	ء	أ، إ، ء	ء، أ، ء، إ	أ، ء، إ، ء	'	/ (grlna zapora)	/
tā' marbūṭa	ة	/	/	ة	t	t	t

Preglednica 1: Prečrkovanje in domačenje arabskih soglasnikov (hurūf)

8 IPA je kratica za »International Phonetic Alphabet«, kar pomeni »Mednarodna fonetična abeceda«.

Samoglasnik			Dolgi samoglasniki		Domače- nje
Ime	Arabski znak	Prečrkova- nje	Arabski znak	Prečrkova- nje	
fathā	اَ	a	اَ	ā	a, e
kasra	اِ	i	اِ	ī	i
ḍamma	اُ	u	اُ	ū	u

Preglednica 2: Prečrkovanje in domačenje samoglasnikov (*ḥarakāt*) in dolgih samoglasnikov

Ime	Arabski znak	Pre- črkova- nje	Pomen
sukūn	◌ْ	/	Samoglasniku ne sledi soglasnik; se ne prečrkuje.
tanwīn al-ḍamm	◌ِ◌◌	un	Končnica sklona; prečrkuje se, samo če je sintaktična vrednost besede pomembna.
tanwīn al-kasr	◌َ◌◌	in	Končnica sklona; prečrkuje se, samo če je sintaktična vrednost besede pomembna.
tanwīn al-fath	◌ُ◌◌	an	Končnica sklona; prečrkuje se, samo če je sintaktična vrednost besede pomembna.
šadda	◌◌◌◌	/	Označuje podvojitev soglasnika, na katerem stoji.

Preglednica 3: Prečrkovanje nekaterih drugih znakovnih znamenj

2.1 Druga temeljna pravila prečrkovanja

1) Končnic, ki označujejo sklon ter glagolski naklon, praviloma ne prečrkujemo (npr. *bi-llāh*, in ne *bi-llāhi*; *yaktub*, in ne *yaktubu*). Izjema so daljša besedila, kjer so končnice pomembne za razumevanje sintakse.

2) Predloge, ki stojijo pred besedami, ki se začnejo z določnim členom »al-«, prečrkujemo povezane z besedo, ki sledi: *fī + al-ma 'had = fī-l-ma 'had*.

3) Če hamza stoji na začetku besede, se praviloma ne prečrkuje (npr. *imān* in ne *'imān*). V drugih primerih je transliteracija hamze obvezna.

4) *Tā' marbūta* se prečrkuje, samo ko beseda nastopa kot prvi člen roditeljske konstrukcije (*idāfa*).

5) Določni člen je tako pred sončnimi kot luninimi črkami (*al-ḥurūf al-šamsiyya wa-l-ḥurūf al-qamariyya*) praviloma prečrkovan kot »al« (torej *al-rasūl* ter ne *ar-rasūl*).

6) Alif *maqšūra* (ى) se prečrkuje z »ā«.

2.2 Primeri prečrkovanja in domačenja

Arabski izraz	Prečrkovanje	Domačenje	Pomen
الله	<i>Allāh</i>	Aláh (slov. Alah)	Bog
بِالله	<i>bi-llāh</i>	/	db. »z Bogom«
مُحَمَّدٌ	Muḥammad	Muhámad (slov. Mohamed)	/
حَدِيثٌ	<i>ḥadīṭ</i>	hadís	poročilo o dogodku iz življenja Mohameda
رَسُولٌ	<i>rasūl</i>	rasúl	poslanec
نَبِيٌّ، أَنْبِيَاءٌ	<i>nabī, mn. anbiyā'</i>	nabí	prerok
وَحْيٌ	<i>wahy</i>	vahì	razodetje
عِلْمُ الْكَلَامِ	<i>'ilm al-kalām</i>	ilm al-kalám	dialektična teologija (db. »znanost govora«)
الْقُرْآنُ	<i>al-Qur'ān</i>	Kurán (slov. Koran)	/
تَنْزِيلٌ	<i>tanzīl</i>	tanzíl	razodetje [svetega spisa] (db. »spust«)
إِسْلَامٌ	<i>islām</i>	islám (slov. islam)	/
نَصَارَى	<i>naṣārā</i>	nasára	kristjani
كِتَابٌ	<i>kitāb</i>	kitáb	spis, knjiga

Preglednica 4: Primeri prečrkovanja in podomačenja arabščine skupaj s slovenskim prevodom izrazov

3 Koran

Koran (arab. القرآن »al-Qur'ān«), sveta knjiga muslimanov, je zbirka vseh razodetij, ki jih je po verovanju muslimanov Bog po nadangelu Gabrijelu 23 let od črke do črke recitiral preroku Mohamedu. Izvirno arabsko besedilo božjega razodetja je vklesano na svetih ploščah v nebesih (K 85, 22). V noči

med 26. in 27. ramazanom leta 612 po Kristusu se je nadangel Gabrijel prvič prikazal Mohamedu na gori Hira in mu naročil, naj recitira, kar sliši. Arabski izraz *al-Qur'ān* namreč pomeni recitirati, zato se koransko besedilo recitira (K 7, 204; 75, 16). Zelo je spoštovan vernik, ki je sposoben zrecitirati Koran na pamet; tak vernik se imenuje *hāfīz* (arab. حافظ »hāfīz«). Beseda *hāfīz* pomeni varuh. Koran sam o sebi pravi, da gre za razumljivo knjigo (K 37, 117; 54, 17), ki se jo lahko verniki naučijo na pamet (K 54, 22; 54, 32; 54, 40). Drugo ime za Koran je *al-Huda*, kar pomeni Vodnik. Koran je sveta Knjiga, ki ji je treba slediti (K 6, 155). Božje razodetje namreč vodi in usmerja muslimanovo življenje.

Mohamed naj bi bil nepismen, imel pa je dober spomin. Prvi zapisi božjega razodetja so nastali v Medini, ko je Prerok recitiral Razodetje svojim pisarjem. Po Mohamedovi smrti je kalif Abu Bakr zbral zapise, med katerimi je bilo največ zapisov Mohamedovega pisarja Zajda Ibn Sabita, ki ga je Abu Bakr tudi pooblastil, da zbere zapise v en sam kodeks (*muṣḥaf*). Ker so se še vedno pojavljale različice Korana, ki so si med seboj delno nasprotovale, je Osman, tretji kalif, Zajda Ibn Sabita še enkrat poprosil, naj zbere zapise v en sam kodeks. Naredili so pet kopij tega kodeksa ter ga poslali v pet najpomembnejših mest: Meko, Medino, Damask, Kufo in Basro. Ta kodeks je znan kot Osmanov kodeks in predstavlja temelj za vse načine recitiranja Korana. Ta kodeks je vseboval le skelet (*rasm*) arabskega besedila in je zatorej dopuščal več možnih variant recitiranja. Do zapisa samoglasnikov in diakritičnih znakov je prišlo v času kalifa Abdela Malika (686–705) (Rebić 2007, 601).

Koran v izvornem arabskem jeziku vsebuje 77.639 besed oz. 323.015 črk, ki so razporejene v 114 sur⁹ oz. 6236 ajetov.¹⁰ Sure so razporejene od najdaljše do najkrajše. Izjema je prva, ta ima samo 7 ajetov in se imenuje *Fatiha* (odprtje knjige) ter vsebuje molitev, ki jo lahko primerjamo z judovsko molitvijo *Šema* ali krščanskim Očenašem. Najdaljša je torej druga sura, ki se imenuje *Krava* in ima 286 vrstic. Vse sure (razen devete, ki je bila po vsej verjetnosti v preteklosti del osme sure) se začenjajo z besedami: »V imenu edinega Boga, Milostnega, Usmiljenega«, kar je poimenovano

9 Sura pomeni poglavje.

10 Ajet pomeni verz.

basma (iz arab. بِسْمِ اللّٰهِ »bi-sm Allāh«). Sure niso vsebinsko urejene, arabsko besedilo pa je z literarnega vidika mojstrovina, v kateri zaznamo ritmično arabsko prozo *sādž* (arab. سجع »sağ‘«) (Wilson 1987, 319). Muslimani se pred recitiranjem Korana obredno umijejo, saj se ga smejo dotakniti samo čisti (K 56, 79). Izdaje Korana (*mušhaf*) so običajno zelo lično izdelane, muslimani pa jih tudi zavijejo v svilo ali okrašeno tkanino. Prepovedano jih je položiti na tla.

Čeprav sure niso kronološko razporejene, poznavalci ločijo tiste, ki so bile napisane pred letom 622, in one po njem. Zgodovinska in tekstualna kritična metoda delita Koran na mekansko¹¹ in medinsko obdobje. Prvo obdobje je čas Mohamedovega pridiganja v Meki (612–622). Sure¹² iz tega obdobja razkrivajo Mohamedovo spopadanje z zlom. Odgovarjajo na vprašanja o življenju v raju in kazni v peklu (O’Callaghan 2011, 61). Besedila iz prvega Prerokovega obdobja oznanjajo strogi monoteizem in temeljne islamske verske resnice. Drugo obdobje obsega čas Prerokovega bivanja v Medini in se zaključi s prerokovo smrtjo leta 632. V drugem obdobju je Bog razodel, kako naj bo urejena družba: »Sure¹³ obravnavajo red, vzajemnost, sožitje, zakone, družbena in osebna razmerja, poroke in zakonske vezi, vojne in vsakdanje življenje.« (O’Callaghan 2011, 61)

Vsebine v islamski sveti knjigi so precej razpršene. V njej je celo več kontradiktornih ajetov, ki postavljajo vprašanje, kateri od dveh različnih izraza Božjo voljo. Naštejemo lahko 125 koranskih trditev, ki so kasneje v Koranu spremenjene. Muslimani ta problem razlagajo s preklicem (نسخ ali abrogacija), s katerim v primeru kontradikcij ajeti iz kasnejšega obdobja prekličejo tiste iz starejšega obdobja. V primeru obravnavanja istega problema so pravne določbe, ki so bile razodete kasneje, verodostojnejše kot one, ki so bile razodete prej: »Če neko vrstico prekličemo ali jo prepustimo pozabi, ponudimo nekaj boljšega ali enakovrednega.« (K 2, 106) Najbolj znan primer koranskega preklica je povezan z uživanjem vina. V zgodnjih surah

11 Uporablja se tudi beseda »meško« obdobje, vendar je izraz »mekansko obdobje« bolj jasen, ker vsebuje besedo mesta, kjer je bival Prerok.

12 Sure, nastale v obdobju Meke, so naslednje: 1; 5–7; 11–12; 14–21; 23; 25–32; 34–46; 50–54; 56; 67–75; 77–97; 100–109; 111–114.

13 Sure, nastale v obdobju Medine, so naslednje: 2–4; 8–10; 13; 22; 24; 33; 47–49; 53–55; 57–66; 76; 98–99; 110.

je bilo uživanje vina dopuščeno, razen pred molitvijo (K 4, 43). V 90. ajetu pete sure pa je uživanje alkohola popolnoma prepovedano. Razlagalci v preklicu ne vidijo težav. Alah je vsemočen in svoboden, zato lahko svoje določbe tudi spremeni. Pri navodilih, kako razumeti koransko besedilo, je za muslimane »samo po sebi umevno«, da je treba božje razodetje razumeti tako, kakor je napisano. Pa vendar so potrebne razlage. Tu pa nastopi problem, ker v islamu ni nobene institucionalne doktrinalne avtoritete. V Katoliški cerkvi imamo »cerkveno učiteljstvo«. V islamu tega ni. So učenjaki, ki učijo Božje razodetje, vendar je njihov vpliv zgolj duhovne narave. Kalif, ki je Prerokov naslednik, je odgovoren za vodenje islamske skupnosti. On skrbi, da se muslimani na zemlji drže tega, kar je zapisno v Koranu. Pa še tu naletimo na težave, ker ni nobenega kalifa, ki bi mu bili poslušni vsi muslimani.

V islamski zgodovini se je uveljavilo prepričanje, da obstaja več kanoničnih načinov recitacije Korana (*qirā'āt*). Razlike med posameznimi recitacijami so se pojavile, ker je že omenjeni Osmanov kodeks dopuščal, da so se posamezne besede lahko brale na več načinov, saj ni popolnoma določil vseh samoglasnikov ter drugih diakritičnih znakov. Tako so se pojavila majhna odstopanja pri branju posameznih besed, ki so lahko privedla tudi do drugačnega pomena določenega stavka. Abū Bakr Ibn Muğāhid (859–936) je v svojem klasičnem delu *Kitāb al-sab'a fi-l-qirā'āt* določil sedem kanoničnih načinov recitacije Korana, in islamska tradicija je to mnenje večinsko sprejela. Danes je večina Koranov prevedena po verziji oz. recitaciji, ki jo je posredoval Ḥafs od svojega učitelja 'Āšima. Ta verzija je postala splošno razširjena s kairsko izdajo iz leta 1924. Od drugih sedmih kanoničnih recitacij Korana je najbolj razširjena recitacija Warsha, ki jo uporabljajo predvsem v zahodni Afriki. Slovenski prevodi so napisani na temelju recitacije Hafsa.

3.1 Prevodi Korana v slovenski jezik in njegovo navajanje

Besedilo Korana v nearabskem jeziku po islamskem nauku ni Božje razodetje. Prevodi koranskega besedila se torej lahko uporabljajo le kot komentar oz. so v pomoč muslimanom, ki ne razumejo arabskega jezika, v katerem se je Bog razodel (K 12, 1-2; 13, 37; 16, 103; 19, 97; 20, 113; 26, 196; 41, 2-4; 41, 41-44; 42, 7; 43, 2-4; 46, 12). V Koranu lahko preberemo, da je arabščina edini pravilni jezik (K 41, 44).

Prvi znani prevod koranskega besedila iz arabščine je znan iz začetka 7. stoletja, ko je Salman al-Farsi prevedel suro Fatiho v perzijski jezik. Nicetas Byzantius je v 9. stoletju prevedel celoten Koran v grščino (Høgel 2010). Med 10. in 12. stoletjem je nastal celotni prevod Korana v perzijsščino. V času križarskih vojn pa je opat benediktinskega samostana Cluny (Francija) Peter naročil prevod Korana v latinščino. Luč sveta je zagledal leta 1143, ko je prevajalsko delo končal Anglež Robertus Ketenensis (Fatani 2006). Kristjani so namreč želeli spoznati islam, saj je imel že takrat velik vpliv na zahodni svet. Danes je Koran preveden v več kot 150 jezikov. V slovenskem jeziku imamo trenutno štiri različne prevode. Prvi delni prevod, *Koran o Koranu, Bogu, islamu*, je izšel leta 2003. Opravila ga je Barbara Svetlič. Iste leta je Klemen Jelinčič Koran prevedel v slovenščino iz bosanskega jezika. Leta 2005 je založba Učila Tržič izdala žepno izdajo Korana, ki ga je iz angleščine prevedel Erik Majaron. Deset let pozneje pa smo Slovenci dobili prvi prevod Korana iz arabščine, za katerega sta poskrbela jemenski pesnik in prevajalec Mohsen Alhady in njegova žena Slovenka Margit Podvornik Alhady. Tajnik Islamske skupnosti v Sloveniji Nevzet Porić (Mustafić 2017), ki je v svoji magistrski nalogi primerjal slovenske prevode Korana, meni, da nobeden izmed dosedanjih prevodov ni dovolj natančen, da bi ga Islamska skupnost lahko uporabljala v bogoslužju. Po njegovem mnenju v dosedanjih izdajah ni ustreznega prevoda imen, prav tako pa se na mnogih mestih uporabljajo neustrezni izrazi. Porić izpostavlja dejstvo, da slovenski jezik nima izoblikovanega islamskega izrazoslovja, zaradi česar se v prevodih večkrat uporabi krščansko izrazoslovje. To je res. Toda po drugi strani ravno krščanska imena tistih koranskih osebnosti, ki jih najdemo tudi v Bibliji in so globoko zakoreninjena v slovenskem jeziku, naredijo prevod bolj slovenski.

Kakorkoli že, na voljo imamo slovensko besedilo Korana. Če dobimo nov prevod, s katerim bo v polnosti zadovoljna skupnost muslimanov v Sloveniji in ga bo uporabljala, toliko bolje. Slovenci ga lahko prebiramo v maternem jeziku iz verskih ali znanstvenih vzgibov. In prav znanstveno obravnavanje Korana zahteva dogovorjen in sprejemljiv način citiranja, ki bi se ga lahko vsi držali. Dr. Mari Jože Osredkar, ki predava nekrščanska verstva na Teološki fakulteti, in dr. Nedžad Grabus, dolgoletni mufti Islamske skupnosti v Sloveniji in hkrati profesor islamske dogmatike na Islamski teološki fakulteti v Sarajevu, sta postavila pravila za navajanje koranskih besedil. Po navedku iz Korana, ki ga oklepajo narekovaji,

odpremo oklepaj in najprej napišemo veliki K. Črka označuje islamsko sveto knjigo Koran. Nato je presledek, sledi arabska številka, ki označuje zaporedno številko sure v Koranu. Za številko je vejica, nato presledek in ponovno arabska številka, ki označuje zaporedno številko ajeta v suri, ki je navedena. Če navajamo več vrstic, ki si sledijo, je med številko prve in zadnje vrstice vezaj; če pa navajamo več vrstic, ki si ne sledijo, med njimi napišemo pike, npr.: (K 2, 3-6) oz. (K 2, 3.6.9). Več različnih koranskih navedb v referenci ločimo s podpičjem; za njim ni K-ja. Referenco zapira zaklepaj. Dr. Grabus je sicer predlagal rimsko številko za označevanje sure, toda Slovencem so vsekakor bolj domače arabske številke, tako da smo se na koncu odločili zanje.

4 Hadisi

Čeprav so Mohamedovi sodobniki poznali Koran, so bili velikokrat v dvomu, kako ga uresničevati v vsakdanjem življenju. Božji Poslanec je bil zgled vernega muslimana in jim je odgovarjal z navodili za življenje po Božjem razodetju. Ta navodila oz. pravila so *hadisi* (Guillaume 1924). Beseda *hadis* etimološko izhaja iz arabske besede حديث *hadīt*, ki v prevodu pomeni sporočilo, pogovor, zgodba ali komunikacija. Beseda *hadis* oz. *hadith* se pojavi tudi v Koranu, in sicer na 23 mestih. V *hadisih* najdemo zabeleženo, kar je Mohamed rekel, naredil in odobril, vključno z njegovimi moralnimi in telesnimi lastnostmi. Pokrivajo področja teologije, eshatologije in osebne etike (Shepard 2014, 86). *Hadisi* so islamskemu svetu dobro znani. So pravila, po katerih se mora ravnati vsak, ki želi postati dober musliman. Dotikajo se najrazličnejših tem, kot so način pravilne molitve, pravilno oblačenje, pravila ob postu v mesecu ramazanu, o prerokih, celo pravila obnašanja žensk med menstruacijo, pravilno pokopavanje človeka. Skupek vseh *hadisov* se imenuje *sūna*,¹⁴ saj *hadisi* posredujejo avtentično suno preroka Mohameda.

14 *Sūna* (arab. سُنَّة «sunna») pomeni prehojena pot, običaj, predpis. Gre za besede in dela Mohameda, ki so zapisana v *hadisih* in se tako prenašajo iz roda v rod. Če je *hadis* izročilo ali pripovedovanje, je *sūna* nominirana praksa, ki izvira iz njega. Medtem ko prvi pomeni pripoved življenja Mohameda, *sūna* razkriva način Poslančevega življenja (Trček 2019, 21).

Še v času Mohamedovega življenja je postalo poučevanje *hadisov* zelo pomembno. Učenci so si morali natančno zapisovati in zapomniti podane *hadise*. Niso jih smeli spreminjati, temveč so si morali zapomniti vse, do vejice natančno, da se njegovo sporočilo ni spremenilo. Poudariti moramo, da Mohamedova navodila za vsakdanje življenje ter zapisi njegovega obnašanja niso del razodete Božje besede.

Hadis je takoj za Koranom drugi najpomembnejši vir islama. Verovanje v *hadis* in sledenje *hadisom* je sestavni del vere. Korana in *hadisa* ni mogoče sprejemati ločeno, saj *hadis* najbolj verodostojno razlaga Koran. Pravzaprav je *hadis* praktična ponazoritev Korana v vsakdanjem življenju in življenjskih okoliščinah. To je praksa Mohameda, ki je najboljši razlagalec Korana. (Fidani 2015, 83)

Odnos med Koranom in *hadisi* lahko primerjamo z odnosom med judovsko Tora in Mišno ter Talmudom. Medtem ko je Tora Božja postava, ki jo je Mojzes prejel na gori Sinaj, je Mišna ustna postava, ki razlaga Tora in so jo šele kasneje zbrali in zapisali. Da se njen pomen v času, ko so bili Judje v diaspori, ne bi izgubil, so Mišni dodali komentarje, ki so jih poimenovali Talmud. Mišna vsebuje pravila, ki se dotikajo raznoraznih področij (poroka, obhajanje praznikov ipd.). Podobno je s Koranom in *hadisi*. Koran je Božja beseda. Muslimani pa imajo tudi ustno tradicijo, *hadise*. Ker so nekateri celo svoje *hadise* pripisovali Mohamedu, se je razvil izjemno pomemben del *hadisa*, *isnad* oz. veriga prenašalcev. Prve zbirke *hadisov* so posredovali njegovi sodelavci. Med temi je najbolj znan Abu Bakr, ki je sestavil prvo zbirko s 500 *hadisi*. Sledili so Hurejra s 138 *hadisi*, prerokov bratranec Ali Ibn Abi Talb in Mohamedova žena Ajša. Najbolj znano listo *hadisov* pa je zbral Muhammed b. Ismail al-Bukhari (9. stoletje AD). Zbirka se imenuje *Sahihu-l-Bukhari*. Šestnajst let je obiskoval islamska središča, se posvetoval z več kot tisoč poznavalci *hadisov* in našel več kot 600.000 izrekov, ki jih pripisujejo poslancu Mohamedu. Nato je izmed njih izbral 7397 verodostojnih *hadisov* in jih razdelil na 97 poglavij (prim. Fidani 2015, 89–90). Háfiz Špendi Fidani navaja še druge zbirke *hadisov* in predstavi tudi prvo zbirko *hadisov* v slovenskem jeziku, ki jo je izdal Kulturno-izobraževalni zavod Averroes Ljubljana z naslovom *Tako je govoril poslanec Muhammed, a.s.* Knjižico so uredili Nedžad Grabus, Nevzet Porič, Špendi Fidani, Ela Porič in Amra Halilović Đurković. Slovenski izbor je razdeljen na 29 tematskih poglavij, v katerih skupaj najdemo 111 verodostojnih *hadisov*. Prepisani

so iz šestih najbolj znanih zbirk. Najprej je *hadis* napisan v izvirnem arabskem jeziku, sledi prevod v slovenščino. V arabščini so navedena imena prenašalcev, v slovenščini pa ne (Fidani 2015, 91). V slovenski zbirki je navajanje *hadisov* zelo preprosto: priimek avtorja zbirke in številka *hadisa*. Za znanstvene publikacije je treba dodati še druge podatke, kakor sta se 23. januarja 2020 dogovorila Grabus in Osredkar. Pri navajanju *hadisov* v slovenskem jeziku bomo odslej torej zapisali: priimek avtorja zbirke *hadisov*, presledek brez vejice, letnica izdaje publikacije zbirke, vejica, kraj izdaje, dvopičje, ime založbe, vejica, številka knjige z latinsko številko, vejica in številka *hadisa* z arabsko številko, npr: (al-Buḥārī 1999, Riyāḍ: Dār al-salām, VIII, 349).

Sklep

Predstavili smo islamske vire, njihove prevode v slovenščino, prečrkovanje in domačenje arabščine v slovenščino ter način navajanja Korana in *hadisov* v slovenski znanstveni literaturi. Naš namen je, da bi se metodologija religiologov in teologov, ki pišejo znanstvene razprave o islamu, poenotila oz. da bi vsi, ki obravnavajo Koran in *hadise* v slovenščini, tako islamski pisci kakor vsi drugi, sprejeli navedena navodila. S tem namenom se je dr. Osredkar o načinu navajanja in domačenju arabščine dogovarjal s profesorjem Grabusom in pridobil njegovo soglasje. Naj bo razumevanje med omenjenima zgled za vse, ki se v Sloveniji ukvarjajo z islamom, da bi iskali soglasje in razumevanje.

Reference

- Fatani, Afnan.** 2006. Translation and the Qur'an. V: Oliver Leaman, ur. *The Qur'an: An Encyclopaedia*, 657–669. London: Routledge.
- Fidani, Špendi.** 2015. Hadis. V: *Tako je govoril poslanec Muhammed, a.s.*, 83–92. Ljubljana: Kulturno-izobraževalni zavod Averroes.
- Gardet, Louis.** 2002. *L'Islam, religion et communauté*. Pariz: DDB.
- Guillaume, Alfred.** 1924. *The Traditions of Islam: An Introduction to the Study of the Hadith Literature*. Oxford: Clarendon Press.
- Högel, Christian.** 2010. An early anonymous Greek translation of the Qur'an: The fragments from Niketas Byzantios' Refutatio and the anonymous Abjuratio. *Collectanea Christiana Orientalia* 7: 65–119.
- Kerševan, Marko, in Nina Svetlič.** 2003. *Koran: O Koranu, Bogu, Islamu*. Ljubljana: Cankarjeva založba.
- Koran.** 2004. Prevedel Erik Majaron. Tržič: Učila International.
- Mustafić, Nevres.** 2017. Na Fakulteti islamskih ved v Sarajevu magistriral Nevzet Porić. Islamska skupnost v Republiki Sloveniji. Domača stran, 14. 9. <https://www.islamska-skupnost.si/novice/2017/09/na-fakulteti-islamskih-ved-v-sarajevu-magistriral-nevzet-poric/> (pridobljeno 23. 10. 2020).
- O'Callaghan, Sean.** 2011. *Vplivna verstva sveta. Strnjen vodnik*. Koper: Ognjišče d.o.o.
- Rebić, Adalbert.** 2007. *Splošni religijski leksikon*. Uredila Drago Bajt in Marta Kocjan-Barle. Ljubljana: Modrijan.
- Shepard, William E.** 2014. *Introducing Islam*. Oxon: Routledge.
- Slovenski pravopis: Pravila.** 1990. Ljubljana: Državna založba Slovenije.
- Trček, Ana.** 2019. Hadisi. Magistrsko delo. Univerza v Ljubljani, Teološka fakulteta.
- Wilson, J. Christy.** 1987. Koran. V: Franc Bole, ur. *Velika verstva sveta*, 319. Koper: Ognjišče.

